

Trendbrekers verkeersveiligheid Inspiratie op basis van kennis

Letty Aarts, Tamara Hoekstra, Sarah Gebhard & Celina Mons

Oktober 2023

Inhoud van deze diapresentatie

1. Algemene introductie

1. Ontwikkeling verkeersveiligheid en uitgangspunten voor effectief verkeersveiligheidsbeleid
2. Wat zijn de grootste verkeersveiligheidsproblemen?
3. Praatplaat aanknopingspunten voor effectieve maatregelen

2. Ontwerpsessiemodules

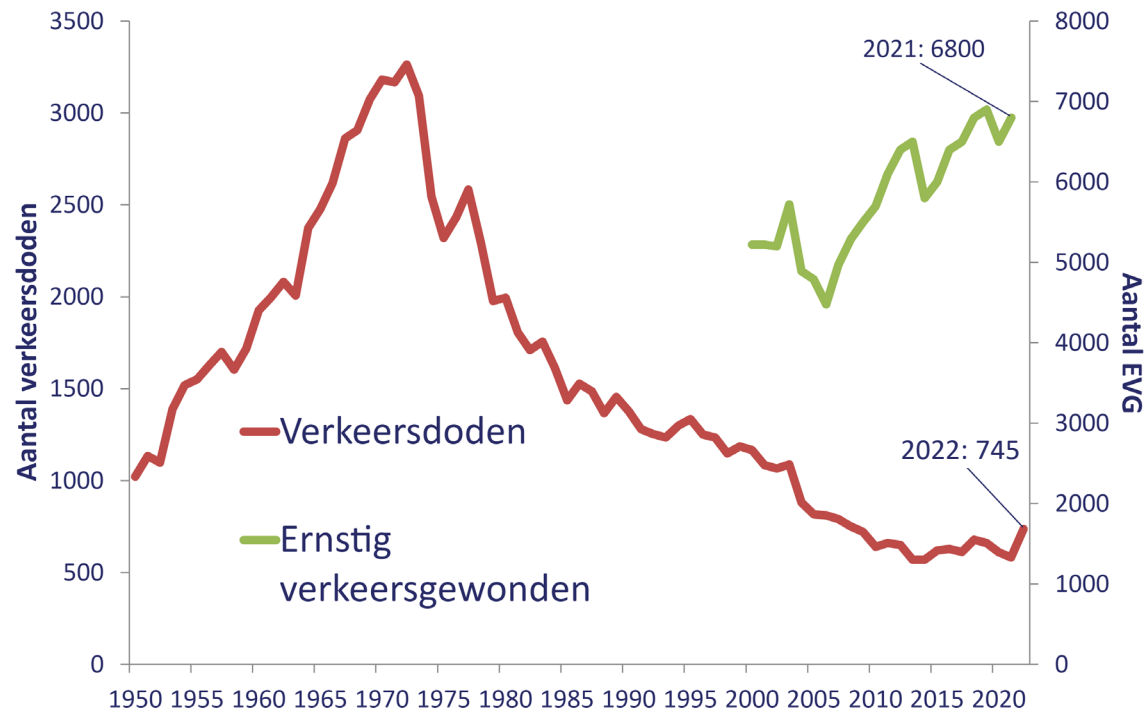
- a. Veilige infrastructuur: binnen de bebouwde kom
- b. Veilige infrastructuur: buiten de bebouwde kom
- c. Veilige voertuigen
- d. Educatie en voorlichting
- e. Risicogroepen en verkeershandhaving
- f. Innovatie

3. Afsluiting

SWOV

Introductie

Inleiding: ontwikkeling en wensbeeld

- Ambities en doelstellingen
  - Ambitie SPV: 0 verkeersslachtoffers in 2050
  - Doelstelling EU en VN: halvering van doden en EVG in 2030
- Motie Geurts (2021):
  - Halveringsdoelstelling ook in NL
  - Haalbaarheidsstudie SWOV: 'Kiezen of delen'
  - Opgave nu: maatregelen concretiseren en aanvullen

Inleiding: effectieve maatregelen

- Effect maatregelen afhankelijk van o.a.:
  - Oorzaak: hoe goed spelen ze in op een daadwerkelijk probleem?
  - Groepsgrootte: wat is de grootte van de doelgroep waarop ze inwerken?
  - Effectgrootte: hoeveel effect hebben ze daadwerkelijk?
  - Penetratiegraad: hoe grootschalig worden de maatregelen ingezet?
  - Startsnelheid: hoe snel kunnen de maatregelen worden ingezet?
  - Effectduur: hoe lang hebben de maatregelen effect?
- Niet alleen ongevallen voorkomen, maar ook letsels beperken

MAATREGELEN GERICHT OP VERKEERSGEDRAG

Effect

Potentieel bereik

Kosten

Keuzegedrag

Automatisch gedrag

“ENGINEERING”

INFRASTRUCTUUR

- ✓ kan keuzes dicteren, veilig gedrag afdwingen, aantrekkelijker / makkelijker maken

- ✓ kan gewenst (snelheids-) gedrag als vanzelf uitlokken (voorbeeld: rotonde)

- ✓ bereikt alle mensen die over de weg gaan, vaak voor lange tijd
- ✗ vaak geen invloed op locaties zonder dezelfde infrastructurele maatregel

- vraagt vaak grote investering

VOERTUIG

- ✓ kan keuzes dicteren, veilig gedrag afdwingen, aantrekkelijker / makkelijker maken (cruisecontrol, snelheidsassistentie)

- ✓ kan zorgen dat regelnaleving geen inspanning of keuze vereist (automatische fietsverlichting)

- ✓ bereikt alle gebruikers van een (type) voertuig, alsmede de weggebruikers die met het voertuig te maken krijgen, vaak voor lange tijd

- liggen bij gebruiker in plaats van overheid

“EDUCATION”

EDUCATIE

- ✓ vaardigheden trainen (maar pas op voor overschatting!)
- ✓ kan gedragsintentie beïnvloeden

- ✓ kan gedragsdeterminanten (zoals attitude, sociale norm) beïnvloeden
- ✗ kan niet voorkomen dat mensen fouten maken, zelfs als ze zich volgens de regels willen gedragen

- ✓ bereikt kleine (educatie) of grote (voorlichting) groepen
- ✗ vaak voor korte tijd

- individuele programma's/campagnes vaak relatief goedkoop, maar herhaling vereist

VOORLICHTING

- (let op: gedragsintentie ≠ gedragsverandering!)
- ✗ kan veilig gedrag niet afdwingen

“ENFORCEMENT”

WETGEVING

- ✓ normatief (wetgeving) of afschrikwekkend (handhaving) effect

- ✓ invloed op overtredingen is afhankelijk van (subjectieve) pakkans

- ✓ wetgeving: van toepassing op hele populatie, effect afhankelijk van mate van handhaving

- afhankelijk van handhaving-inspanning (meer inspanning, hogere kosten) en type handhaving (staandehoudingen zijn duurder dan cameratoezicht)

HANDHAVING

- ✗ kan veilig gedrag niet afdwingen

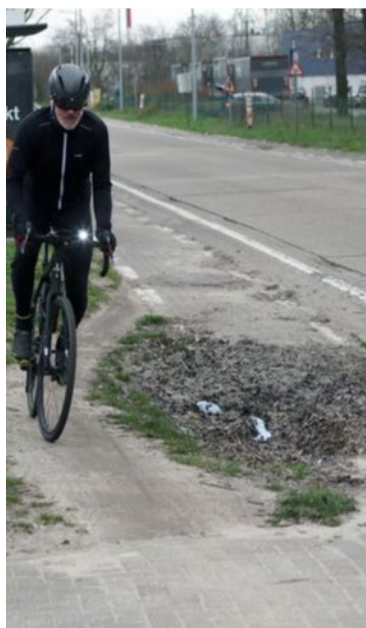
- ✗ kan niet voorkomen dat mensen fouten maken, zelfs als ze zich volgens de regels willen gedragen

- ✓ handhaving: van toepassing op hele populatie, afhankelijk van (subjectieve) pakkans

Wat zijn de grootste verkeersveiligheidsproblemen?

Ca. 6 op 10 EVG:
fietser zonder
betrokkenheid van
motorvoertuig

Ca. 1 op 5 doden:
auto-inzittende na
enkelvoudig ongeval

Ca. 1 op 8 doden:
fietser na botsing met
auto

Ca. 1 op 10 doden:
Auto-inzittende na
botsing met andere
auto

Ca. 1 op 20 doden:
voetganger na botsing
met auto

Aanknopingspunten voor maatregelen

Inleiding: maatregelen uit Kiezen of delen

Voorgestelde maatregel	Verwachte reductie > 10 doden en 100 EVG
Aanleg veilige fietsinfrastructuur	ja
Veilige inrichting van wegen in Zone 60	Ja
Veilige inrichting van N-wegen (80 km/uur)	Ja
Van 50 naar 30 binnen bebouwde kom	Ja
Verlichting van 60- en 80km/uur-wegen	Ja
Handhaving intensiveren:	
- Verdubbeling van geautomatiseerde snelheidshandhaving	Ja
- Progressief boetesysteem	Ja
- Alcoholslot in combinatie met verhoging pakkans	Ja
Dwingende variant van ISA verplichten	ja
Fietshelm invoeren	ja

Voorgestelde maatregel	Verwachte reductie > 10 doden en 100 EVG
Nieuwe wijken aanleggen volgens inrichtingseisen (Duurzaam Veilig)	?
Handhaving intensiveren:	
- Innovatieve middelen	?
- Uitbreiding boa-bevoegdheden	?
Voertuigontwikkeling (met name elektrische fietsen)	nee
Invoering van een 0-limiet voor alcohol	Nee
Lichtvoering door fietsers	Nee
Campagne voor ouderen	Nee
Campagne en educatie:	
- Campagnes	Nee
- Educatieprojecten op lager en middelbaar onderwijs	Nee
- Educatieve maatregelen (EMG, (L)EMA)	Nee
- Gevaarherkenningstoets voor beginnende bestuurders	nee

Naar de sessiemodules

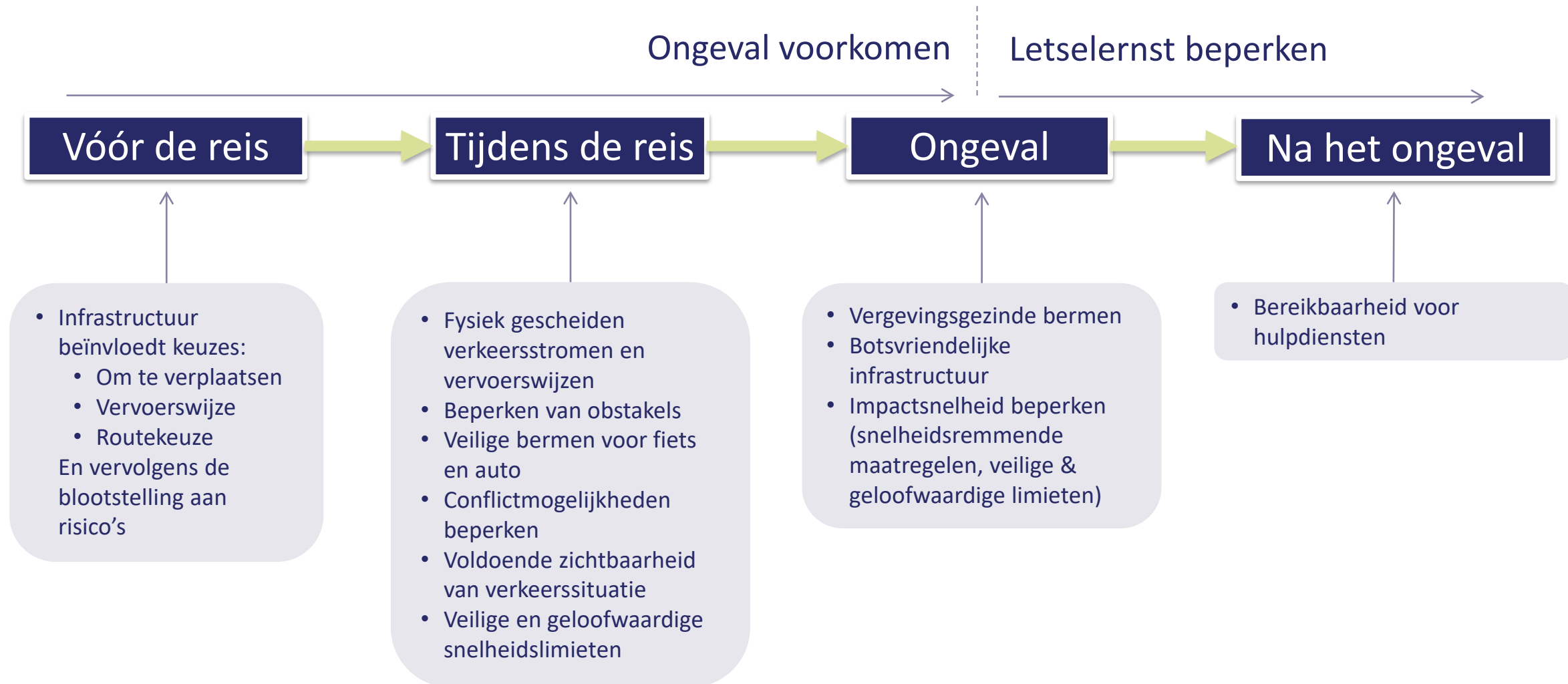
- a. Veilige infrastructuur: binnen de bebouwde kom
- b. Veilige infrastructuur: buiten de bebouwde kom
- c. Veilige voertuigen
- d. Educatie en voorlichting
- e. Risicogroepen en verkeershandhaving
- f. Innovatie

SWOV

Module

Veilige infrastructuur binnen de bebouwde kom

Infrastructurele maatregelen

Scenario: enkelvoudige fietsongevallen

Veilige fietsinfra: trottoirbanden

➤ Probleem

- Botsing tegen verticale stoeprand → fietser uit balans
- Ca. 13% SEH-slachtoffers van enkelvoudige fietsongevallen botste tegen stoeprand

➤ Maatregel

- Rechte trottoirbanden vervangen door schuine/vlakke trottoirbanden

➤ Effectiviteit

- Niet gekwantificeerd voor trottoirbanden, maar gunstig effect verwacht
- Aanleg veilige fietsinfra (afhankelijk van variant; effect in 2030)
  - - 30 tot 50 fietsdoden
  - -1000 tot 2000 ernstig verkeersgewonden

Verticale rand

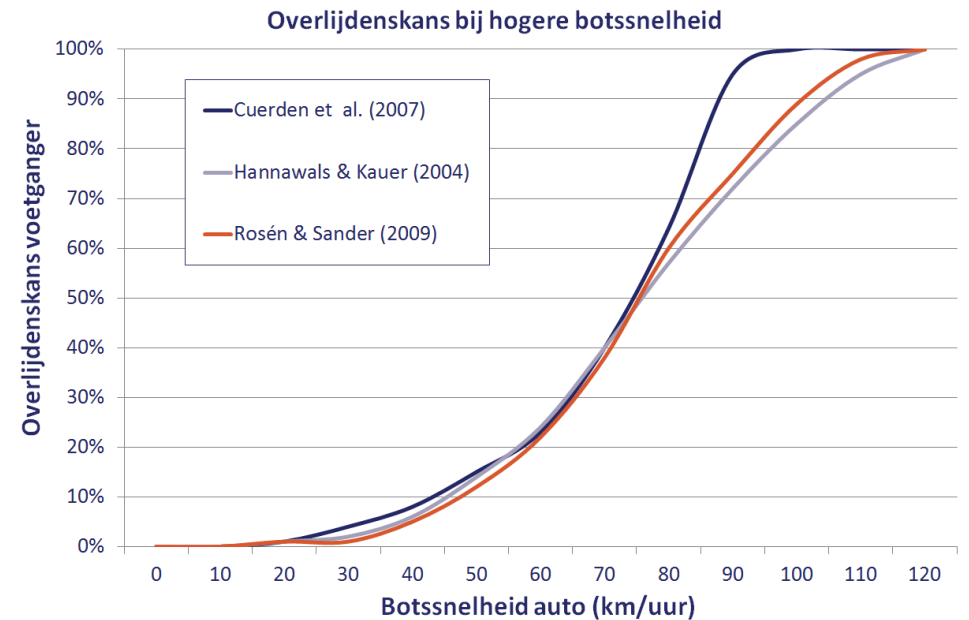
Diagonale of schuine rand

Horizontale, gelijkvloerse of vlakke rand

Scenario: voetganger-auto /fiets-auto-ongevallen Van 50km/uur naar 30km/uur

- **Probleem**
  - Bij botssnelheid > 30km/uur sterke toename van overlijdenskans voetganger
  - Ca. 13% van fietsdoden en 5% voetgangerdoden door botsing met auto
- **Maatregel**
  - 50 km/uur-wegen met uitwisselingsfunctie herinrichten als GOW30 of ETW30
- **Effectiviteit**
  - Afhankelijk van uitvoering → o.a. realisatie van significante snelheidsreductie (effect in 2030)
    - -30 tot 100 verkeersdoden
    - -400 tot 900 ernstig verkeersgewonden

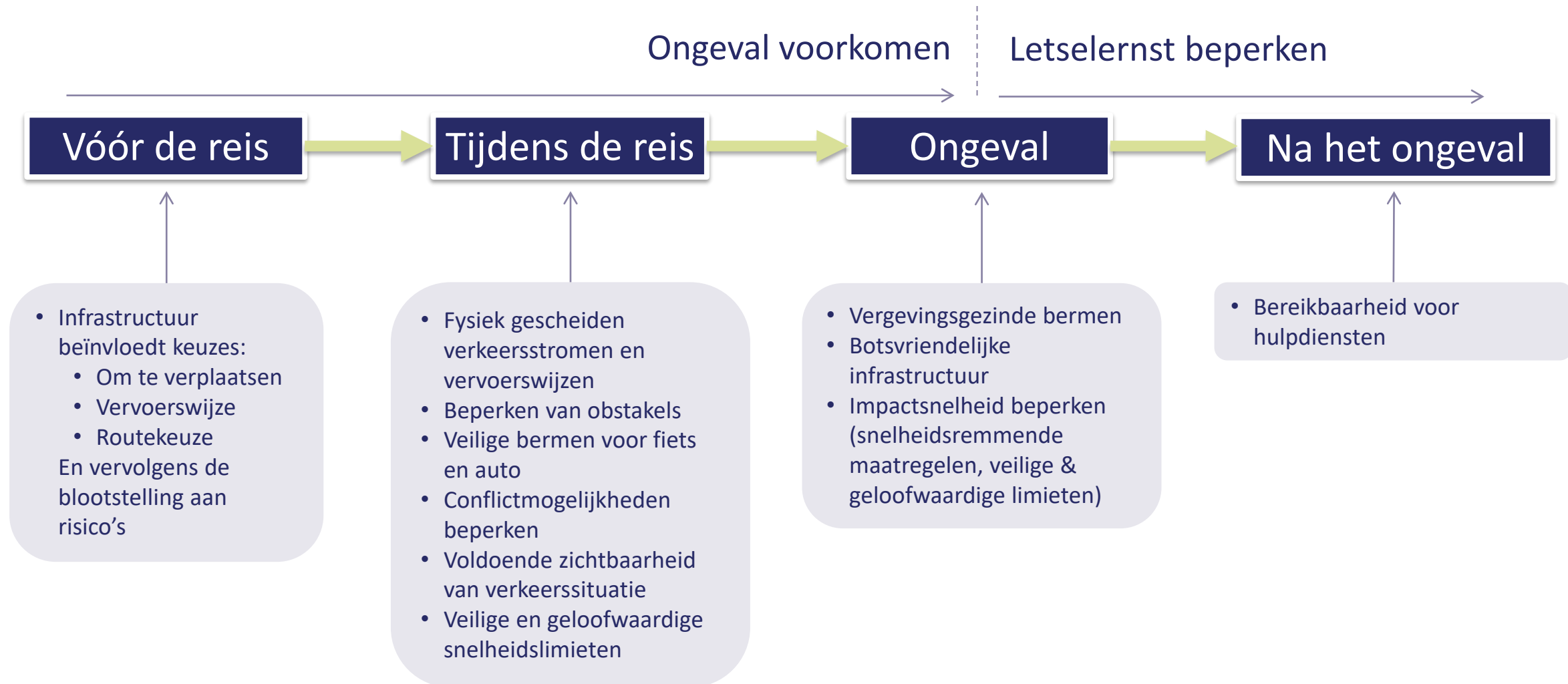

SWOV

Module

Veilige infrastructuur buiten de bebouwde kom

Infrastructurele maatregelen

Scenario: enkelvoudige auto-ongevallen

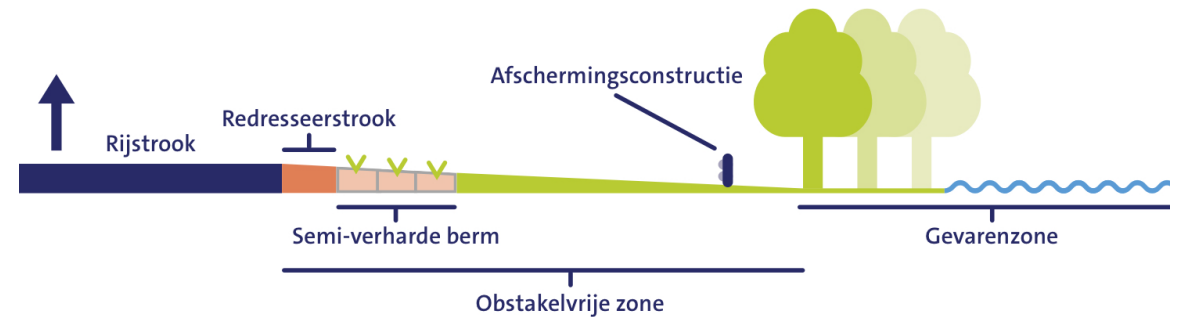
Veilige N-wegen: veilig bermen

> Probleem

- > Ca. kwart van verkeersdoden in motorvoertuigen door bermongeval
- > Bermongeval: ernstige afloop bij obstakels (bomen, palen, sloten e.d.)

> Maatregel

- > Voldoende brede obstakelvrije ruimte, zo klein mogelijk niveauverschil, semi-verhard, obstakels weg of afgeschermd

> Effectiviteit

- > Afhankelijk van de uitvoering, vooral groot effect op ernstigere ongevallen
- > Veilige inrichting N-wegen (80km/uur; effect in 2030)
  - > - 20 tot 70 verkeersdoden
  - > - 200 tot 400 ernstig verkeersgewonden

Scenario's: alle

Geloofwaardige inrichting van 60-wegen

- **Probleem**
  - Ca. 17% van de verkeersdoden valt op 60 km/uur-wegen
  - Relatief vaak langzaam verkeer aanwezig en erfaansluitingen
- **Maatregelen**
  - Snelheidsreductie door wegbeeld dat niet uitnodigt tot te hard rijden:
    - Snelheidsremmers bij lange rechtstanden + kruispuntplateaus
    - Kantstroken of fiets-/suggestiestroken
- **Effectiviteit**
  - Snelheidsremmers: effectief in (lokaal) verminderen van snelheid en ongevallen
  - Kantstroken/fiets-/suggestiestroken: effectiviteit niet precies bekend, maar positief effect verwacht
  - Veilige inrichting 60km/uur-wegen (effect in 2030)
    - -20 tot 30 verkeersdoden
    - - 400 ernstig verkeersgewonden

Scenario's: voetganger-auto /fiets-auto-ongevallen Verlichting op 60- en 80km/u-wegen

➤ Probleem

- Ca. 1/5 van verkeersdoden op 60- en 80-wegen valt tijdens schemer/duisternis waar geen (brandende) openbare verlichting aanwezig is
- Slechte zichtbaarheid van andere verkeersdeelnemers en wegverloop als oorzaken

➤ Maatregel

- Verlichting aanbrengen op 60- en 80km/uur-wegen
- Regelmatig controleren of openbare verlichting werkt

➤ Effectiviteit

- M.n. buiten bebouwde kom en voor dodelijke ongevallen: 87% reductie in dodelijke ongevallen tijdens duisternis
- Effect in 2030
  - -30 tot 50 verkeersdoden
  - -100 ernstig verkeersgewonden

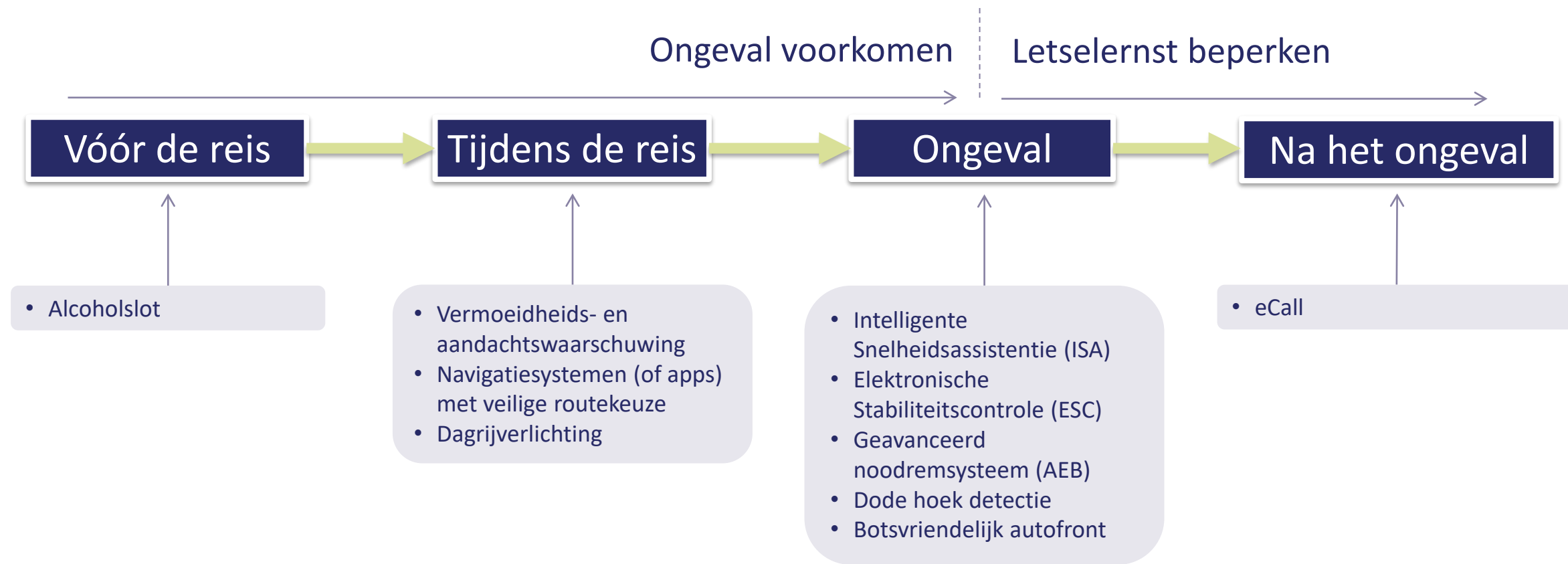
SWOV

Module

Veilige voertuigen

Systemen die kunnen bijdragen aan verkeersveiligheid

Scenario: auto-ongevallen (enkelvoudig en tegen andere verkeersdeelnemer) ISA (dwingend)

- **Probleem**
  - Hoge snelheid autoverkeer belangrijke factor
- **Maatregel**
  - Dwingende Intelligente Snelheidsassistentie (ISA) verplichten
- **Effectiviteit**
  - Afhankelijk van de penetratiegraad:
    - - <10 tot 120 verkeersdoden
    - - <100 tot 500 ernstig verkeersgewonden

Scenario: auto-ongevallen (enkelvoudig en tegen andere verkeersdeelnemer) Alcoholslot

- **Probleem**
  - Alcoholgebruik één van oorzaken van ongevallen
  - Toename aandeel rijders onder invloed in weekendnachten
- **Maatregel**
  - Alcoholslot verplichten voor overtreders
- **Effectiviteit**
  - Afhankelijk van de variant:
    - - <10 tot 50 verkeersdoden
    - - <100 tot 200 ernstig verkeersgewonden

Scenario: enkelvoudige fietsongevallen

Technische toevoegingen fiets

- **Probleem**
  - Ca. 20% fietsdoden door enkelvoudige ongevallen
  - Balansverlies speelt belangrijke rol
- **Maatregel**
  - Verlaging zadel bij lagere snelheden
  - Stuurondersteuning bij dreiging omvallen
- **Alternatieve maatregelen**
  - Aanleg vergevingsgezinde infrastructuur
  - Verplichting fietshelm

SWOV

Module

Educatie en voorlichting

De effectiviteit van verkeerseducatie en -voorlichting

- Wordt veelal gecombineerd met andere maatregelen zoals infrastructuur, handhaving, wetgeving
- Daarom: bepalen van individuele bijdrage van educatie en voorlichting gecompliceerd, vooral effect op verkeersongevallen
- Relatief weinig evidentie van *opzichzelfstaand* effect van verkeerseducatie en -voorlichting in het verbeteren van de verkeersveiligheid
  - Maatregelen werken beter in combinatie met andere maatregelen (infra, voertuig, handhaving)

Waarom doen mensen zoals ze doen?

- Prefrontale cortex stelt ons in staat tot keuzegedrag

- Maar we hebben ook impulsen!

Wanneer veranderen mensen?

Toepassing op ongevalscenario/maatregel

- Ongevalsscenario's:
  - te breed voor educatie/voorlichting
  - dus concretiseren:
    - Stap 1: doelgroep en -gedrag bepalen op basis van onderzoek:
      - Doelgroep → b.v. ouderen/Jongeren
      - Doelgedrag (b.v. bij enkelzijdige fietsongevallen)
        - vooraf: routekeuze
        - tijdens: helmdracht, afleiding
  - Stap 2: Toepassen gedragsdeterminanten

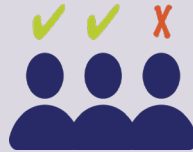

Toepassen gedragsdeterminanten: ouderen/helmdracht

Kennis & Vaardigheden

- Kennis: informatie over nut/noodzaak
- ✓ Vaardigheden: hoe gebruik ik een helm? (opzetten, omgang, bewaren)
-
- Toetsen: risico zelfoverschatting*

Attitudes & Sociale norm

- × Er is geen meerderheid om te benadrukken
- ✓ Wat vinden "aantrekkelijke" 'aanjagers'? -> bekende senioren of familie (volwassen kinderen)

Emoties

- Humor
- Angst
  - Fysiek: kans op hersen-/nekletsel
  - Sociaal: "je bent een rund als..."
- *NB. alleen in combinatie met handelingsperspectief!*

Kwetsbaarheid

Verwachting

Gedragscontrole

- ✓ Handelingsperspectief bieden, met bijzondere aandacht voor middelen & barrières ->

Middelen & Barrières

- ✓ Inspelen op middelen/barrières:
  - gewoonte: *"bewaar fietshelm bij fietsleutels"*
  - sociale steun: *"schaf samen met ander/groep fietshelm aan"* (korting per twee of voor fietsclub)

Gedragsintentie

Combineren en Evalueren

SWOV

Module

Verkeershandhaving en risicogroepen

Verkeershandhaving en risicogroepen

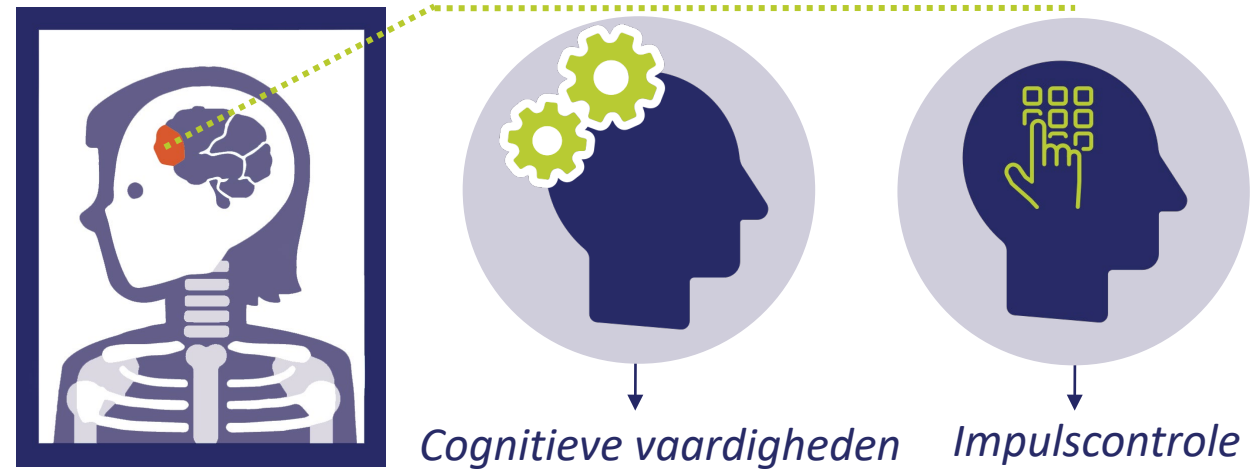

- Wat is verkeershandhaving?
"Het totale proces van strafrechtelijke middelen, politietoezicht, juridische afhandelingsprocedures en feitelijke bestraffing, dat tot doel heeft om weggebruikers zich op een veilige wijze en conform de bedoelingen van de wet- en regelgeving te laten gedragen"
- Objectieve en subjectieve pakkans
- Bedoeld om gedrag te beïnvloeden, maar hoe dan?
- Verkeershandhaving en risicogroepen
- Maatregelvoorbeelden

Waarom doen mensen zoals ze doen?

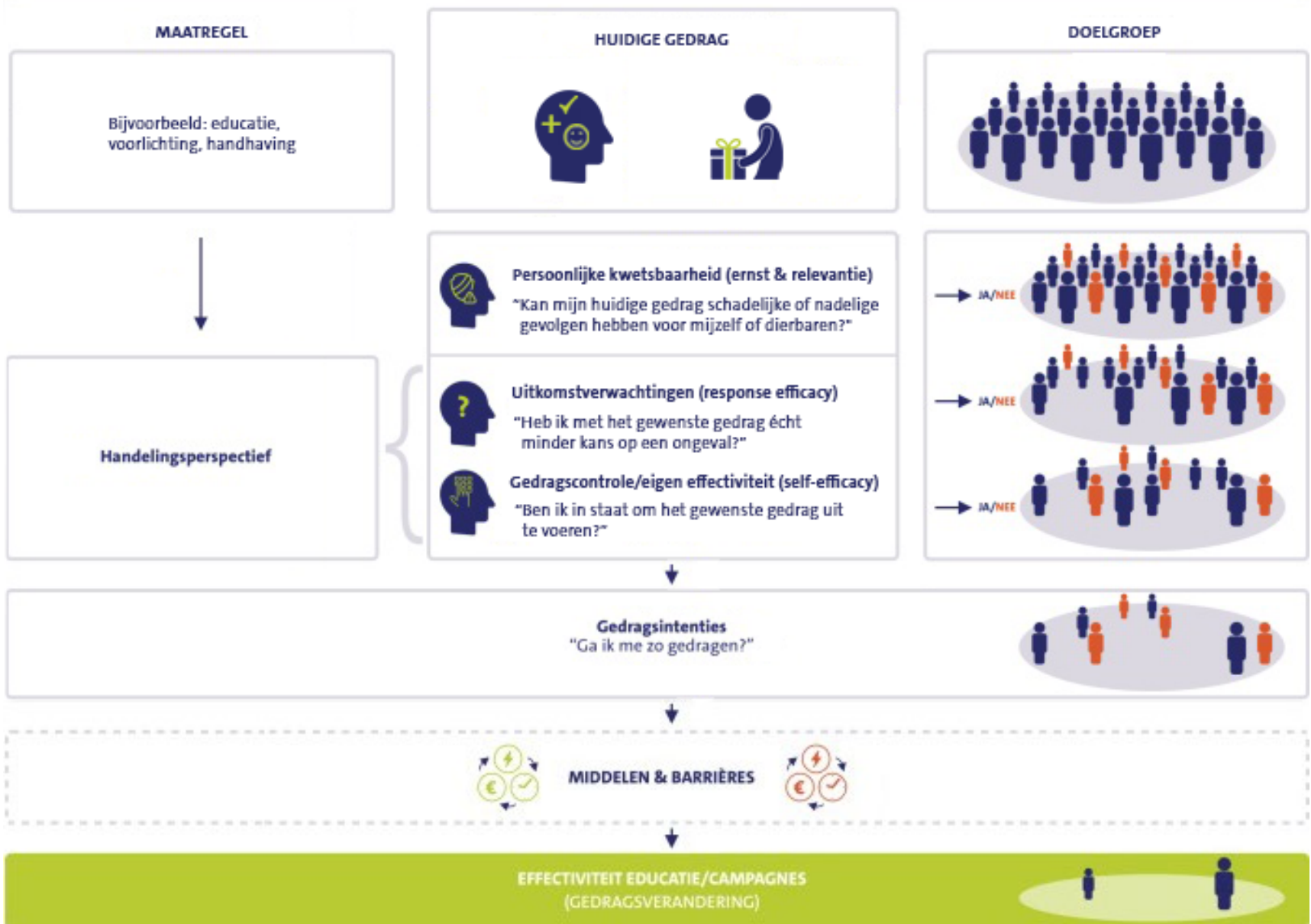
- Prefrontale cortex stelt ons in staat tot keuzegedrag

- Maar we hebben ook impulsen!

Wanneer veranderen mensen?

Hoe beïnvloedt verkeershandhaving gedrag?

- Handhaving speelt in op consequenties:
  - Huidige gedrag niet meer vooral 'leuk/prettig' nu
  - Negatieve gevolgen concreter en dichterbij
- Grotere invloed op gedrag:
  - Straf volgt snel op ongewenste gedrag
  - Grotere pakkans

	Persoonlijke kwetsbaarheid (ernst & relevantie) "Kan mijn huidige gedrag schadelijke of nadelige gevolgen hebben voor mijzelf of dierbaren?"
	Uitkomstverwachtingen (response efficacy) "Heb ik met het gewenste gedrag écht minder kans op een ~~ongeval~~ boete?"
	Gedragscontrole/eigen effectiviteit (self-efficacy) "Ben ik in staat om het gewenste gedrag uit te voeren?"

Scenario's: voetganger-auto /fiets-auto/ auto-ongevallen

Verdubbeling snelheidshandhaving

- **Probleem:**
  - Snelheidslimiet wordt regelmatig overschreden op alle wegtypen
  - Hogere snelheid: grotere kans op ongeval, grotere kans op letsel
- **Maatregel**
  - Verdubbeling van geautomatiseerde snelheidshandhaving
- **Effect (in 2030):**
  - -70 tot 120 verkeersdoden
  - - 500 tot 600 ernstig verkeersgewonden

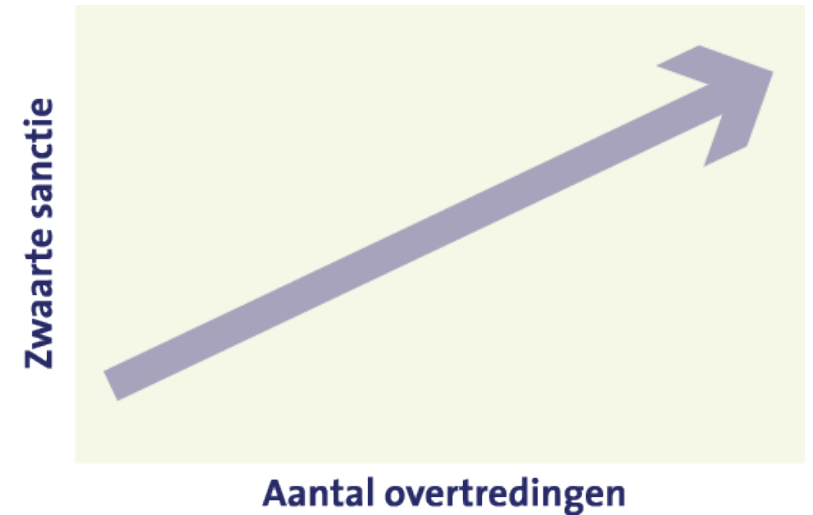

Scenario's: voetganger-auto /fiets-auto/ auto-ongevallen

Progressief boetestelsel

- **Probleem:**
  - Zwaardere overtredingen: disproportioneel onveiligheid
  - Veelplegers/zware overtreders vaak minder ontvankelijk reguliere handhaving
- **Maatregel:**
  - Zwaardere/ingrijpender sanctie opleggen bij meer snelheidsovertredingen
- **Effect (in 2030)**
  - - 20 tot 30 verkeersdoden
  - - 100 tot 200 ernstig verkeersgewonden

Scenario's: voetganger-auto /fiets-auto/ auto-ongevallen

Alcoholslot

- **Probleem**
  - Zwaardere overtredingen: disproportioneel meer onveiligheid
  - Veelplegers/zware overtreders vaak minder ontvankelijk voor reguliere handhaving
- **Maatregel**
  - Alcoholslot verplicht opleggen bij overtreders (m.n. zware alcoholovertreders (minstens 1 keer gepakt met BAG > 1,3‰))
- **Verwacht effect (afhankelijk van de variant, in 2030)**
  - - <10-50 verkeersdoden
  - - <100-200 ernstig verkeersgewonden

SWOV

Innovatie

SWOV

Vervolg

Linkjes naar veelgebruikte en overzichtsliteratuur

- [De Staat van de Verkeersveiligheid](#) (achtergronden)
- SWOV-rapport [Kiezen of Delen](#) (meer uitleg is te vinden in het [achtergrondrapport](#))
- Geciteerde SWOV-factsheets:
  - [Fietsers](#)
  - [Intelligente transport- en rijhulpsystemen \(ITS en ADAS\)](#)
  - [Jonge automobilisten](#)
  - [Jongeren \(pubers en adolescenten\)](#)
  - [Openbare en voertuigverlichting](#)
  - [Principes voor een veilig wegennet](#)
  - [Rijden onder invloed van alcohol](#)
  - [Rotondes en andere kruispunten](#)
  - [Snelheid en snelheidsmanagement](#)
  - [Veilige bermen](#)
  - [Veilige personenauto's](#)
  - [Verkeerseducatie](#)
  - [Voetgangers](#)
  - [Voorlichting](#)